

Nr 9.

Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande över motion angående statens övertagande av Göta kanal m. m.

I motion nr 232 har herr *Lindberg* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla dels om utredning i syfte att Göta kanal måtte övertagas av staten, samt föreläggande för riksdagen av de förslag vartill utredningen kan giva anledning, och dels att Kungl. Maj:t ville använda sitt inflytande i kanalbolagets ledning så att personalens anställnings- och bostadsförhållanden förbättras.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från kommerskollegium, statskontoret, väg- och vattenbyggnadstyrelsen samt Göta kanalverk. Dessutom har Landsorganisationen beretts tillfälle att inkomma med yttrande men ej begagnat sig härav.

Samtliga hörda myndigheter avstyrka motionen. Göta kanalverk tar ej ställning.

Kommerskollegium har inhämtat yttrande från länsstyrelserna i Östergötlands och Skaraborgs län, handelskamrarna i Östergötland—Södermanland, Västergötland—Norra Halland och Karlstad, Kanalflottans rederiförening och Föreningen för inre vattenvägar. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har i sin tur berett kommunalnämnderna i de kommuner i länet, inom vilka Göta kanal framgår, samt hamnstyrelserna i Mariestad och Lidköping tillfälle att inkomma med yttrande. Motionen tillstyrkes utan närmare motivering av de kommunala myndigheter, som inkommit med yttrande, samt jämväl av länsstyrelsen i Skaraborgs län och nämnda rederiförening, varjämte handelskammaren i Karlstad och Föreningen för inre vattenvägar förklara sig intet ha att erinra mot en utredning. Övriga av kommerskollegium hörda avstyrka motionen.

Kommerskollegium anför för egen del, att kanalbolaget erhållit vissa förmåner mot att det hölle kanalen i trafikabelt skick samt att motionären icke anført, att detta villkor icke uppfyllts. Kanalflottans rederiförening har däremot framfört vissa anmärkningar mot underhållet. Denna förening har vidare hos Kungl. Maj:t gjort framställning om subvention bl. a. emedan kanalumgälderna anses för höga. Vad motionären anført om personalens löner och övriga förmåner anser kollegium icke motivera en utredning om förstatligande.

Statskontoret håller före, att driftformen är en sekundär fråga så länge staten har betryggande insyn över företagets skötsel. Så är fallet. Kungl. Maj:t utser ordförande i kanalbolagets styrelse och en av de övriga fyra ledamöterna utses av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret. Vidare fastställs taxa för avgifter av Kungl. Maj:t, som alltså har avgörande

inflytande å verksamhetens bedrivande. Markupplåtelseerna till bolaget och dettas rätt att disponera över avkastningen tjäna syftet att ge bolaget erforderliga rörelsemedel för drift och underhåll. Bolagets ställning har senare år alltmer försvagats, »vilket är en naturlig följd av kanalens minskade betydelse som trafikled och allt hårdare konkurrens från modernare transportmedel». Kontoret finner vidare icke befogat att skrida till förstatligande av ett mindre bärkraftigt företag enbart för att tillgodose vissa personalintressen. Kanaltrafiken visade år 1947 ett underskott om 200 000 kr., vilket kunnat täckas endast genom avkastningen av fastigheterna, som uppgick till 253 000 kr. Läget är alltså, att förutsättningarna för Göta kanalbolags drivande som ett vinstgivande företag knappast längre föreligga. Statens övertagande av kanalen skulle uppenbarligen bli för statsverket oförmånligare än den nuvarande ordningens bibehållande. Kontoret förutsätter emellertid, att staten gör sitt inflytande i kanalbolaget gällande, så att personalen tillförsäkras skäliga anställningsvillkor, om något därutinnan skulle visa sig brista.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhåller, att motionären icke ifrågasatt annat än att kanalen sköts på ett för trafiken i densamma tillfredsställande sätt och att icke heller i annat sammanhang till styrelsen framförts klagomål rörande trafikförhållandena vid kanalen. Styrelsen anser inga omständigheter föreligga, som ur dess synpunkt kunna motivera en utredning om förstatligande.

Styrelsen för Göta kanalverk redogör för kanalens tillkomst och de privilegier, som medgivits bolaget. Särskilt framhålles, att taxehöjningen sedan 1890 uppgår till ca 35 procent. Vidare redogöres för personalens anställnings- och bostadsförhållanden samt framhålles, att vaktartjänsterna äro eftersökta befattningar.

Utskottet har avlagt besök vid kanalen och därvid besett såväl själva kanalen på olika punkter på sträckan Mem—Vreta kloster som vissa slussar samt personalbostäder. Såvitt utskottet därvid kunde utröna, befinner sig såväl själva kanalen som slussar till det yttre i tillfredsställande skick. Av besiktigade bostäder voro somliga i gott skick, och berättigade anmärkningar kunna näppeligen riktas mot dem. Andra voro däremot av mindre tillfredsställande beskaffenhet, dåligt isolerade och, i åtminstone ett fall, fuktiga. Huruvida kanalen på sina ställen, såsom påståtts, icke är av tillräckligt djup, undandrar sig utskottets bedömande.

Utskottet. Utskottet har icke funnit, att Göta kanal ur trafiksynpunkt icke fyller de krav, som kunna ställas. Skulle så vara fallet synes rättelse kunna vinnas efter hänvändelse till vederbörande myndigheter, då villkor för statens bidrag till kanalens byggande var, att den skulle underhållas och hållas i trafikabelt skick, vilket jämväl av kanalbolaget vitsordats.

Den vid kanalen anställda personalens anställningsförhållanden och löneförmåner synas icke kunna läggas till grund för ett förstatligande av kanalen. Dessa frågor böra enligt utskottets mening liksom i andra fall lösas av parterna själva utan inblandning från statens sida.

Vad särskilt bostäderna beträffar vill utskottet gärna understryka, att i åtskilliga fall förbättringar äro av behovet påkallade. Det torde emellertid vara möjligt för statsmakternas representanter i styrelsen att härvidlag genomdriva rättelse utan särskild skrivelse från riksdagens sida. Utskottet utgår ifrån att det kommer att ske.

Själva kanaldriften går numera icke ihop. Uppkomna underskott kunna täckas endast genom den avkastning, som de till kanalbolagets förfogande ställda skogarna jämte av bolaget själv inköpta skogar lämna. Om från trafikanterna framställda krav på sänkning av umgälderna skola tillmötesgå, torde man få förutsätta ökade underskott. Ett överförande i statens ägo av kanalen lär därför komma att åsamka statsverket icke obetydliga kostnader. Härtill kommer att kanalens inlösen synes komma att kräva betydande belopp. Utskottet anser sig visserligen icke kunna med någon säkerhet bedöma, hur långt kanalbolagets äganderätt sträcker sig, men det synes föreligga skäl antaga, att bolaget fått mark och skog med äganderätt endast med den inskränkningen, att de icke få avyttras. De lära då knappast kunna av staten åter övertagas utan vederlag, men därom vågar som sagt utskottet icke ha någon bestämd mening.

Avgörande synes emellertid heller icke vara själva äganderätten utan driftkontrollen. Staten har därvid redan vidsträckt möjlighet att inverka, enär kanalavgifterna utgå efter taxa, som fastställes av Kungl. Maj:t, och statsmakterna ha två representanter i bolagets av fem personer bestående styrelse. Vidare har staten att tillse, att bolaget håller kanalen i för trafiken fullgott skick.

Av vad som ovan anförts framgår, att utskottet för sin del anser, att tillräckligt bärande skäl för en utredning angående förstatligande av Göta kanal icke framförts, varför utskottet får hemställa,

att motion II:232 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 maj 1949.

På utskottets vägnar:

OSSIAN SEHLSTEDT.

Närvarande: herrar Sehlstedt, Nilsson i Bästekille, fröken Ager, herrar Engkvist, Jansson i Aspeboda, Andersson i Ryggestad, Andersson i Långviksmon, fru Torbrink, herrar Gustafsson och Rosén.